

Ellenőrzés, mérés, értékelés — eltérő aspektusokból

MÉRNI A MÉRHETETLEN? — AZ ELLENŐRZÉS ÉS AZ ÉRTÉKELÉS TEOLÓGIAI VONATKOZÁSAI

KORZENSZKY RICHÁRD OSB

Az ember méltósága, az emberi felelősség, általában az emberi élet mennyiségekkel le nem írható. Éppen ezért azok, akik úgy gondolják, hogy az embert kizárólag azoknak a tevékenységeknek, funkcióknak szempontjából teszik mérlegre, amelyek kiszámíthatóak és mérhetőek, képtelenek megragadni az embernek, az emberi kapcsolatoknak, az életnek a lényegét. (...) Sok minden van, ami az iskolában leírható, megfogható, mérhető. A leglényegesebb azonban mérhetetlen.

Amióta világ a világ, elvárásokat fogalmaznak meg az emberek. Elvárásokat egymással szemben, elvárásokat önmaguk iránt. Az elvárások és a világról alkotott felfogás, úgy tapasztaljuk, szoros összefüggésben vannak egymással. Attól függően, hogy mi az ember helye a világban, s hogy mi a rendeltetése, cél-

ja, másként fogalmazódik meg, mit is lehet elvárni az embertől. Az ember olyan lény, akinek létezése beleágyazódik a történelembe, s aki lényegesen különbözik más élőlényektől. A növény vagy az állat létezése „zárt”, meghatározott, belenő a környezetébe, élete lehatárolt, meghatározza maga a természet. Más az ember. Nem egyszerűen története van, hanem történelme; nem egyszerűen létezőként van, hanem személy, akit nem határoznak meg teljességgel körülményei és adottságai. Szabadsága van, s ez a szabadság nem csak azt eredményezheti, hogy létezésében kiteljesedik, hanem benne foglaltatik az önpusztítás lehetősége is. Létezésének szellemi tényezőjét nem lehet elhanyagolni, de nem hagyható figyelmen kívül az a világ (környezet) sem, amely őt körülveszi.¹

Másként fejlődik az ember, mint bármely más lény a világon. Transzcendensnek, önmagát meghaladni képes lénynek mondjuk. Kérdez önmagára, s kérdez a világra.

Gorkij Éjjeli menedékhely című drámájában olvassuk a következő tünődést:

„Miért élnek az emberek? ... Hát a jobbért élnek az emberek, kedves fiam! Mondjuk, itt vannak az asztalosok, és valamennyien szedett-vedett népség... És egyszerre születik közülük egy asztalos... olyan asztalos, akihez hasonlót még nem látott a világ; mindannyit fő-

lülmúlja, s az asztalosok közt nincs hozzá hasonló. Az egész asztalos mesterségre rányomja a maga képét. És az asztalosok ügye hús esztendővel megy egyszerre előre... Így a többiek is... a lakatosok... a csizmadiák és a többi munkásemberek... és a parasztok... és még az urak is a jobbért élnek! Mind-egyik azt hiszi, hogy magának él, és kiderül, hogy a jobbért él! Száz évre... sőt lehet, még továbbra is, a jobb emberért élnek! Mind, úgy vannak, édes fiam, a jobbért élnek! Ezért minden embert tisztelni kell... Mert hiszen nem tudjuk, hogy milyen, hogy miért született, hogy mi telik ki tőle... Lehet, hogy a mi boldogságunkra született... A mi nagy hasznunkra... Ezért különösen a gyerekeket kell tisztelni, a kis gyermekeket! A gyermekeknek tér kell! A gyermekek életét ne zavarjátok... A gyerekeket tiszteljétek!”²

Vajon az az intézmény(rendszer), amelyet iskolának hívunk, tiszteli-e az embert? A szó legtisztább értelmében tere-e az iskola az életnek (tanárnak, munkatársnak, gyermeknek egyaránt), vagy valami furcsa, teljesítményre, eredmény elérésére, produkcióra (látványosságra) berendezett és beállított rendszer? Mi az iskola valójában? Hiába keresem-kutatom, kielégítő meghatározást oktatáspolitikai dokumentumainkban nem találok. Ilyen mondatokat olvasok: „Az általános iskolában a tanuló az érdeklődésének, képességének és tehetségének megfelelően felkészül középiskolai, illetve szakiskolai továbbtanulásra, valamint a társadalomba való beilleszkedésre.”³ Majd később: „A gimnázium-

ban általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés és oktatás folyik (a továbbiakban: középiskolai nevelés és oktatás). A gimnáziumban a tizenegyedik évfolyamtól kezdődően munkába állást előkészítő, illetve segítő elméleti és gyakorlati tanítási óra is tartható.” Illetve: „A gimnáziumban a tanuló felkészül az érettségi vizsgára, valamint felsőfokú iskolai továbbtanulásra, illetve munkába állásra.”⁴

Az ellenőrzés és az értékelés áll valamiképpen gondolkodásunk középpontjában. Alapkérdéseket volna szükséges tisztázni: mi is egyáltalán az ellenőrzés? Mit nevezhetünk értékelésnek?

Érdemes röviden visszatekinteni az ószövetségi zsidóság életére. A mózesi szövetség népe számára kívülről adott a törvény, amely parancsoló erejű és érvényű volt:

„És most halld, Izrael, azokat a parancsokat és törvényeket, amelyeknek a megtartására tanítalak, hogy éljetez és bevonulva elfoglaljátok azt a földet, amelyet az Úr, atyáitok Istene ad nektek. Ahhoz, amit mondok, ne tegyetek hozzá semmit és ne is vegyetek el belőle, hanem tartsátok meg az Úr, a ti Istenetek parancsát, amelyeket adok nektek.”⁵

A parancsok Isten parancsai, aki megmutatta hűségét, „erős karját”, amikor a fogságból kivezette a népet, s átvezette a tengeren. Egy új földre váró nép kapja a parancsokat, hogy képes legyen eligazodni. Nem egyszerűen parancsok ezek, hanem elvárások az Istentől, aki hűségét megmutatta a sors-

fordító történetekben, és most a hűségre hűséges ragaszkodást vár el a parancsok által a néptől, amellyel szövetséget köt.

Mózes összehívja az egész népet, egész Izraelt, és közli velük az Úr parancsait. Azokat az életszabályokat, amelyekről ma is gyakran beszélnek olyanok is, akik számára az Isten nem létezik:

„Én vagyok az Úr, a te Istened, aki kivettelek Egyiptomból, a szolgaság házából.

Ne legyenek más isteneid! Ne faragj magadnak képmást semmiről, ami fenn az égben, lenn a földön, vagy a föld alatt a vízben van! Ne borulj le ezek előtt a képek előtt és ne imádd őket; mert én, az Úr, a te Istened féltékeny Isten vagyok. Az atyák vétkét megtorlom gyűlölőim fiain, sőt fiainak fiain és azok fiain is. De aki szeret és megtartja parancsaimat, annak megmutatom jószágomat az ezredik nemzedékig. Az Úrnak, a te Istenednek hiába ne vedd a nevét! Mert az Úr nem hagyja büntetlenül azt, aki káromolja nevét. Tartsd meg a szombatot, szenteld meg, ahogy az Úr, a te Istened parancsolta neked! Hat napig dolgozz és végezd a munkád. A hetedik nap azonban a nyugalom napja, az Úré, a te Istenedé. Akkor hát ne dolgozz, se te, se fiad, se lányod, sem szolgád, sem szolgálód, sem ökröd, sem szamarad, sem semmiféle állatod, sem a házában tartózkodó idegen, hogy szolgád és szolgálód is pihenhessen, mint te magad.

Gondolj arra, hogy Egyiptom földjén magad is rabszolga voltál, de az Úr, a te Istened erős kézzel és kinyújtott

karral kivezetett. Azért parancsolta meg az Úr, a te Istened a szombat megülését.

Tiszteld apádat és anyádat, amint az Úr, a te Istened parancsolta neked, hogy hosszú életű légy és jól menjen a sorod azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad neked! Ne ölj! Ne törj házasságot! Ne lopj! Ne tégy hamis tanúságot embertársaid ellen! Ne kívánd embertársad feleségét! Ne kívánd el embertársad házáat, földjét, szolgáját, szolgálóját, ökrét, szamarát, egyáltalán (ne kívánj el) semmit sem, ami embertársadé!”⁶

Egy „szekuláris” világban (tautológianak tűnik ez a megjelölés, de mégsem az: mert lehetséges Istenre figyelő és Istent tudomásul venni nem akaró világ) ezek az ősi parancsok sokak számára legfőljebb egy túlszabályozott múltat idéznek. A sikeres ember a cél, a sikernek pedig inkább akadályai ezek az életszabályok, amelyek nemritkán még ma is útmutatást jelentenek egy úgynevezett „polgári” viselkedésmód számára.

Ugyanakkor nem kevesen vannak, akik számára nem egyszerűen a sikernek akadályai a tízparancs, hanem a „teremtő fantáziának”, az önmegvalósításnak a gátja.

Mit kell mérlegre tenni, amikor szemügyre veszünk egy intézményt, amelynek célkitűzése, hogy embert formáljon?

A mi oktatáspolitikai dokumentumaink nem bővelkednek az iskola tartalmi meghatározásaiban, legfőljebb körülírásokkal találkozunk, miként

főntebb láttuk. A Katolikus Nevelés Kongregációjának dokumentumában olvassuk a következőket: „Az iskola: hely, ahol a műveltség módszeres és kritikus elsajátítása által kiformalódik a teljes ember.”⁷ És: „A tantárgyak (...) nem pusztán elsajátítható ismereteket nyújtanak, hanem értékekre is felhívják a figyelmet, amelyeknek vonzásába be kell állni, és különösen az igazság feltárására nevelnek.”⁸

Mitől jó egy iskola? A jó iskoláról való elképzelések szorosan összefüggenek azokkal az elvárásokkal, amelyeket a társadalom különböző csoportjai az iskolával mint intézménnyel szembe támasztanak. Leginkább három csoportra érdemes odafigyelni, amelyek számára fontos, hogy mi történik az iskolában: a gyermekek, a szülők és a tanárok.

A szülők a gyermekek fölkészítését várják el az iskolától. Fölkészítést az életre, amelyben leginkább sikeresnek kellene lenni, s közben az olyan „megfoghatatlan” fogalom, mint a boldogság, sokszor teljesen háttérbe szorul. A kisebb gyermekekkel foglalkozó intézményben még általában fontosnak tartják, hogy a gyermekek jól érezzék magukat. Ahogyan azonban közeledünk az „iskoláztatási folyamat” vége felé, úgy kerül egyre jobban előtérbe a sikeres ember képe, aki tud, aki ügyes, aki alkalmas valami konkrét feladatra. Az „élet” általában nem jelentkezik a konkrét feladatok között.

A gyermekek elvárásai, hogy teljesíthető feladatokkal kelljen szembenézniük. Számukra az iskola olyan „hely”,

amelyből lehetőleg minél hamarabb és minél kisebb erőfeszítéssel ki tudjanak nőni. Ugyanakkor olyan hely, ahol a hasonló korúak különleges összességében érdekes „sorsközösséget” tapasztalhatnak meg.

A tanár számára az iskola elsősorban az általuk birtokolt tudás továbbadásának az intézménye. De egyben feszültségek helye is: szülői elvárásoknak kell megfelelni; fiatal emberek befogadóképességéhez és jövőképehez kell alkalmazkodni; oktatáspolitikai követelményeknek (tartalmaknak) kell megfelelni; s ugyanakkor minden érett pedagógusnak szembe kell néznie az eszmények és a valóság feszültségével.⁹

Az iskolát számtalan tényező határozza meg, különböző elvárások és kihívások metszéspontjában él. Könnyen kiszolgáltatottá válik: függ az anyagi körülményektől, függ a változó politikai széljárástól, függ divatjelenségektől, gazdasági elvárásoktól. Vajon képes-e az iskola független maradni?

Értékelés és ellenőrzés: különféle szempontok szerint teszik újra és újra mérlegre az iskolát. Általában megállapítható, hogy minél nagyobb a szabadság, annál nagyobb lesz a különbözőség ember és ember, intézmény és intézmény között. Minél nagyobb a különbözőség, annál nagyobb lesz a versengés vagy konkurencia. Minél nagyobb mértékű a konkurencia, annál kisebb a megtapasztalható egymás iránti felelősség, szolidaritás. Minél kisebb a szolidaritás, annál nagyobb mértékű az elmagányosodás. Minél nagyobb a magáramaradottság, annál ke-

vésbé remélhető a társadalomba való beleágyazódás. Minél kisebb a társadalmi kötöttség, annál nagyobb mértékben tapasztalható a tekintet nélküli önértékesítés.¹⁰

A legalapvetőbb kérdéseket kell tisztázni: mi az iskola célja? Vagy még keményebben: mi is tulajdonképpen az iskola? S ha eljutunk a fogalmak tisztázásáig, akkor kísérhetünk meg választ adni arra: mi az alapja annak, hogy ellenőrzünk vagy értékelünk? Ellenőrizni annyit jelent, hogy egybevetem a működő intézményt az éppen hatályos jogszabályokkal, illetve előírásokkal: Ellenőrizhetem a létszámot, az óraszámot, a tantárgy-felosztást; egybevettem a helyi tantervet az éppen érvényben lévő központi elvárásokkal. Végezhetek „kimenet”-vizsgálatot, ellenőrizhetem a vizsgakövetelmények teljesítését. Ellenőrizhetem az egy tanulóra jutó, négyzetméterben kifejezhető területet, a köbméterben megfogalmazható, befűthető és bevilágítható teret. „Paramétereket” állapíthat meg hatóság, és ellenőrizheti, vajon megfelel-e az iskola ezeknek az elvárásoknak. Kimondható az értékítélet: ha megfelel, pozitív az értékelés, ha eltér, akkor ilyen vagy olyan mértékben negatív (elmarasztaló).

A legkülönfélébb módon készíthető kimutatások és statisztikák a hozott és a hozzáadott értékről. Grafikonokban megjeleníthetők a különféle képességek hónapra-félévre-évre vetített fejlődése. Óriási kísértéseknek van kitéve minden tanár és minden iskola: mérik a teljesítményt, és értékelik a

közreműködő személyeket (pedagógusokat, növendékeket, diákokat, hallgatókat). Rangsort állítanak föl: megyeit, országot, európai vagy még „tágabb” összehasonlításokat végeznek az ún. tudás tekintetében (olvasásértés, matematikai gondolkodás, stb.). Ritkábban találkozunk olyan mérésekkel, amelyek az iskolára bízott „jövő nemzedék” értékválasztását állítja középpontba.¹¹ Nem sokat szoktunk törődni azzal a fogalommal, amit „kulturális tőkének” lehet nevezni. („Valójában minden család átad gyermekeinek egy bizonyos kulturális tőkét és egy bizonyos ethoszt, hallgatolagos és magáévá tett értékrendszert, ami – többek között – meghatározza az egyénnek a kulturális tőkével és az iskolarendszerrel szembeni magatartását.”)¹²

Minden iskolafenntartó joga és kötelessége, hogy elvárásokat fogalmazzon meg saját intézményeivel szemben. Ezek az elvárások természetesen függenek az iskoláért felelős fenntartó (közösség) érték szemléletétől, világképétől, világnézetétől. Minden iskola valamiképpen kínálatot jelent a környezete számára. Feszítő kérdés, vajon a kereslethez alkalmazkodik-e az iskolai kínálat? Vajon az ellenőrzés és értékelés szempontjainak szabad-e alakulniuk a kereslet-kínálat egybeeséséhez vagy feszültségéhez? Vajon az „emberi minőség” gondolata eltűnik-e, vagy vannak-e (lesznek-e) még „szigetek”, amelyek egy kívülről irányított, piacorientált, egyre inkább a „produkcióra” beállított társadalomban a belülről irányított embert eszménynek tudják tekinteni?

Konkrétabban: normatív etika vagy szituációs etika határozza-e meg az értékelés és az ítélkezés szempontjait? Még tovább menve: a normák valóban értékeket jelentenek-e? A mindenkor változó, konkrét szituációk pedig az érdeket (gazdasági érdeket? politikai érdeket?) képviselik csupán?

Tudjuk, hogy a fogyasztónak, illetve a termelőnek az igénye a saját értékrendjétől függ. Az iskola mint „üzem” – termelő; az iskola látogatói – fogyasztók. A fogyasztó számára az a „termék” értékes, amely a fogyasztás során, az értékrendje szerint, számára értéket jelent. A termelő számára annak a terméknek az előállítását értékes, amelynek a termelése az ő igényét kielégíti. A társadalom számára az igény-kielégítési folyamat akkor értékes, ha az a fenntartható fejlődést szolgálja, a társadalom igényeit kielégíti, a társadalom számára értékes.

Vajon az értékelés számára a „piac” működése jelentheti az értékelés szempontját?

A történelem során az emberiség többször megjárta a normatív és a szituációs etikai helyzetek legszélsőségeiből a jelszóval, hogy mindez az emberért történik. Ezek az áramlatok és „izmusok” hol az erkölcsi törvények egyikét, hol a másikat, hol mind a kettőt tagadták, és ezzel mérhetetlen károkat okoztak. A történelem igazolja, hogy minden brutalitás, minden katasztrófa, amit persze az emberiség „érdekében” idéztek elő, valamilyen eszmerendszerre alapozva történt. A legszentebb eszmét is ki tudja for-

dítani egy arra „alkalmas” ember, ha a társadalomnak nincsenek normái, nincsen értékrendje, nem alkalmazza azokat a tanításban, nevelésben, és nem tudja érvényesíteni azokat.¹³

Mindenképpen figyelniük kell a Katolikus Nevelés Kongregációjának megnyilatkozására.¹⁴ Nem csak a katolikus iskolák számára jelenthet útmutatást és figyelmeztetést:

„A harmadik évezred küszöbén a nevelésnek és így a katolikus iskolának is szembe kell néznie azokkal az új kihívásokkal, amelyeket a társadalom, a politika és a kultúra eredményezett. Különösképpen arra az értékválságra gondolunk, amely főleg a gazdag és fejlett társadalmakban széleskörű szubjektívizmusban, erkölcsi relativizmusban, nihilizmusban jelentkezik: ezeket a tömegtájékoztató eszközök is sokszor terjesztik. Az a mindenre kiterjedő pluralizmus, amely elárasztja a társadalmi tudatot, olyan eltérő, sőt egyes esetekben ellentétes gondolkodásmódokat hoz létre, hogy végül az egész társadalmi köztudatot is aláassa. A társadalom szerkezetének változásai, a technikai fejlődés alapvető újításai és a gazdasági élet világméretű összefüggései szerte a világon egyre erősebben hatnak az emberek életmódjára. Ebből következik, hogy a mindenkit érintő fejlődés távlati helyett egyre növekszik a meggazdagodott és az elszegényedett népek közti különbség, valamint a fejletlen országokból a fejlettebbek felé irányuló népességvándorlás. A társadalom kulturális sokfélesége, amely faji, etnikai és vallási formában jelenik

meg, gazdagodást is jelent, de új gondokat is felvet. Az ősi evangelizált országokban ehhez járul az, hogy egyre inkább peremre szorul a keresztény hit mint tájékozódási pont és fény az emberi lét hatékony és meggyőző értelmezésében.”

„A katolikus iskola olyan intézmény, amely a személyiség javáért tevékenykedik, s ezért az emberi személyek iskolája. (...) Az Egyház a katolikus iskola működésével elkötelezetten törekszik az embert teljes mivoltában alakítani, hogy ellássa az összes emberi érték teljességével, és így Krisztussal egységbe kapcsolja. Ez a tudat a személyt a katolikus iskola pedagógiai programjának középpontjába állítja, erősíti elkötelezettségét a nevelésre, s arra képesíti, hogy erős személyiségeket neveljen. (...) Korunk szociokulturális szerkezete veszélybe sodorja a katolikus iskola nevelő értékét, amely legfőbb létalapját képezi. (...)

A nevelés szétaprozódott, s túl általánosak azok az értékek, amelyekre gyakran hivatkoznak, s amelyekkel kapcsolatban könnyen lehet közmeg egyezésre jutni, azon az áron, hogy tartalmukat veszélyesen elhomályosítják. Ennek következtében az iskola visszalép az úgynevezett semlegességbe, amely gyöngíti annak nevelő erejét, és károsan hat a tanuló képzésére. Könnyen megfélemeznek arról, hogy a nevelés mindig feltételez és magába foglal egy határozott elképzelést az emberről és az életről. Az iskolák semlegességének követelése a gyakorlatban többnyire azt jelenti, hogy a kultúra és

a nevelés világából kizárnak minden vallási elemet, holott a helyes pedagógiai tevékenységnek nyitottnak kell lennie az emberi lét végső kérdéseire. Nemcsak a „hogyan”-nal, hanem a „miért”-tel is kell foglalkoznia, hogy elkerüljön minden tévedést a semleges nevelés követelésével kapcsolatban. Csak így állítható helyre a nevelési folyamat egysége, amely megóvhatja attól, hogy elveszzen a sokféle ismeret és készség között, és a személyre összpontosít, annak átfogó, transzcendens és történelmi azonosságára. Az Evangélium által ihletett nevelési programjával a katolikus iskola arra hivatott, hogy megfeleljen korunk kihívásainak annak biztos tudatában, hogy »az ember misztériuma a megtestesült Ige fényében ragyog fel«¹⁵

Amikor az értékelés és az ellenőrzés feladatával kell szembenéznünk, nem szabad figyelmen kívül hagynunk az iskolának azt a vonását, amely tulajdonképpen az ember lényegével függ össze. Egyszeri és megismételhetetlen, végtelenre nyíló minden ember, legyen bár beleágyazva élete bármilyen szociokulturális körülmények közé. Szuverén – belülről irányított, értékekhez igazodó személyiségekre van szükség minden iskolában, akik vállalják a felelősséget, hogy koronként változó társadalmi kihívások közepette és ezek ellenére értékesebbnek és fontosabbnak tartják azt az embert, akivel az iskola foglalkozik, mint azt az ismeretanyagot és szabályrendszert, amelyet a társadalmi vagy éppen aktuálpolitikai, -gazdasági érdekek megkívánnak és

előírások rendszerében megfogalmazzanak. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a nevelő személyiségének szabadságát és lelkiismeretét. Az egészséges bizalom légköre teszi lehetővé, hogy ne kiszolgáltatott személyiségek hagyják el az iskolát, amelyben ismereteket ugyan szerezhettek, amelyek lehetnek versenyképesek és gazdaságilag hasznosak, ugyanakkor semmivel sem járulnak hozzá ahhoz, hogy az élet élhetőbb legyen. A bizalom légkörével ellenkezik a felülről jövő állandó ellenőrzések, számonkérések és számadások rendszere, amely az egzaktak mondható (?) mérési eredmények „melléktermékeként” a személyek elbizonytalanodását és kiszolgáltatottságát eredményezik. Minden nevelésnek, képzésnek, ismeretközlésnek és véleményformálásnak, történnék akár a családban, akár az iskolában, a „mérhetetlen” és „ellenőrizhetetlen” bizalmon kell alapulnia.¹⁶

A produktivitást, a mennyiségi szemléletet előtérbe helyező ember számára különösen is fontos a kontroll. Az ő számára az ember kevésbé tekinthető fejlődő személyiségnek, sokkal inkább olyan tárgynak, amelyet mérni és ellenőrizni lehet. Az ember méltósága, az emberi felelősség, általában az emberi élet – mennyiségekkel le nem írható. Éppen ezért azok, akik úgy gondolják, hogy az embert kizárólag azoknak a tevékenységeknek, funkcióknak szempontjából teszik mérlegre, amelyek kiszámíthatóak és mérhetőek, képtelenek megragadni az embernek, az emberi kapcsolatoknak, az életnek a lényegét. A legfontosabb tényei az élet-

nek ajándékként foghatók fel, amelyeket hálával (ismét nem mérhető fogalom!) lehet csak elfogadni és tudomásul venni. Azok, akik kiszámíthatóknak, mérhetőnek tekintik a világot, nem vesznek tudomást az életnek a titkáról. Nem törekednek arra, hogy megnyíljanak a világ és az ember előtt, hanem le akarják győzni a világot, fölé akarnak kerekedni, egyszerűen fel akarják használni azt a világot, amelyből kiszakadni nem képes az ember, s amelynek – ennek a titoknak – maga is elválaszthatatlan része.¹⁷

Minden iskolával kapcsolatban érthető a föltett kérdés. Szeretne megbizonyosodni mindenki, vajon az-e az iskola, aminek mondják. Vajon versenyképes-e? Vajon korszerű-e? Vajon személyes-e? Vajon „emberszabású”-e?

Az iskola nem magánügy. Minden iskoláért kell, hogy valaki (valakik) felelősséget vállaljon (vállaljanak). Az iskola intézmény – követelményrendszerrel, tantervvel, szabály- és szokásrendszerrel. Sok minden van, ami az iskolában leírható, megfogható, mérhető. A leglényegesebb azonban mérhetetlen. Akiért az iskola – ha valóban iskola – létezik. Ez pedig az *ember*.

JEGYZETEK:

¹ Vö. Guardini, Romano: *die Gnade im christlichen Sinne*, in: *Freiheit, Gnade, Schicksal*, München, Kösel VI. 1994.

² Gorkij, Maxim: *Éjjeli menedékhely*, Európa, Bp, 1961, 5. kötet, p. 184. (Ford.: Gábor Andor).

³ Vö. a Közoktatásról szóló 2003. évi LXI. törvény.

⁴ Uo.

⁵ Másodtörvénykönyv 4,1-2.

⁶ Másodtörvénykönyv 5,7-21.

⁷ *A katolikus iskola*, Róma, 1977, 26. pont (Ford.: Jelenits István).

⁸ Uo. 39.pont.

⁹ Aurin, Kurt: *Was ist eine gute Schule?*, in: *Handbuch Katholische Schule*, Bd2 Heft11, Köln, 1992, p. 8-9.

¹⁰ von Hentig, Harmut: *Die Schule neu denken*, Ulm, 1994, p. 139.

¹¹ Vö. Nagy Attila: *Háttal a jövőnek?*, Bp, 2003.

¹² Uo. p. 30.

¹³ Vö. Veress Gábor – Kovács Károly: *Az értéktelentető minőségügy*. (Kéziratban).

¹⁴ *A katolikus iskola a harmadik évezred küszöbén*, Róma, 1997, 1. pont (Ford.: Kemenes László).

¹⁵ Uo. 10. pont

¹⁶ Vö. Häring, Bernhard: *Frei in Christus*. Herder, 1979, I. kötet, p. 166.

¹⁷ Vö. Häring Bernhard: i.m.: II. kötet, p. 46.

